

SERENISSIMA. V baročni cerkvi ob Canalu Grande sem se med jubilejnim bienalom, ob zvokih tradicionalnih glasbil, srečala z umetnikom iz daljne Avstralije. V stopila sem v čudoviti in skrivnostni svet umetnosti avstralskih Aboriginov, kjer se ni nikoli pretrgala povezava med človekom in naravo.

Čas

Polona Finka Čop

sanj

GRAHAM JOSEPH MURRAY je slikar, grafik, kipar, pripovedovalec zgodb, varuh ritualov, kultov in legend klana Murrie.

BIGGIBILLA je njegovo podedovano totemsko ime po materi in pomeni v prevodu mravljinčar. Dežela njegovih prednikov se razprostira v jugovzhodnem predelu avstralskega kontinenta v novem južnem Walesu. Klan Murrie je le ena izmed štirih skupin, ki so del Aboriginov z imenom Gummaroi.

Umetnost je bila v življenju Aboriginov vedno prisotna, povezovala je sedanost s časom prednikov. To je bil čas, ko so bila ustvarjena vsa živa in neživa bitja na nebu in na zemlji, živalski in rastlinski svet in svet ljudi. Vzpostavljen je bil religiozni, socialni in moralni red, bistveno je bilo harmonično ravnotežje med človekom in naravo.

Pripoved Biggibille, nekega jesenskega dne v Benetkah, je izzvenela kot žalostna balada. Govoril mi je o svojih ljudeh, ki se v današnji Avstraliji soočajo s podobnimi problemi, kot so se in se še vsi aborigini tega sveta. Katoliški misijoni, rezervati in migracije v mesta so imeli v tem stoletju negativne posledice. Njihova sedanost je brez prihodnosti.

Številna plemena tega najmanjšega kontinenta izginjajo v preteklosti in z njimi tonejo v pozabo njihovi miti, legende, rituali... Tu ostajajo s svojimi pripovedmi in slikami le še aboriginski umetniki in eden izmed njih je Biggibilla.

BIGGIBILLA

“V Benetkah so v zadnjih dneh avgusta zaprli mojo razstavo. Priprave za otvoritev v juniju so potekale že spomladi. Moje predstave o razstavi so bile le intuitivne. Nikoli si nisem mislil, da bom imel samostojno razstavo v Evropi. Kljub skupinski razstavi v Švici je bilo moje poznavanje in razumevanje Evrope pomanjkljivo. Nikoli nisem obiskoval univerze, a s stališča Aborigina tako “neznanje” ni pomembno. Seveda se tudi Zahod, tako imenovana “civilizirana” družba, prehranjuje, se preživlja, da živi, a pojem “civiliziranosti” je zame nenavaden.

ODRASTEL SEM v okolju, ki je bilo že “civilizirano”. Svojo mater sem pogosto spraševal:

Kako je bilo, se še spominjaš časov, ko si bila majhna

deklica?

Težko je govoriti o preteklosti.

Solze bi tekle po licih.

Zakaj si žalostna?

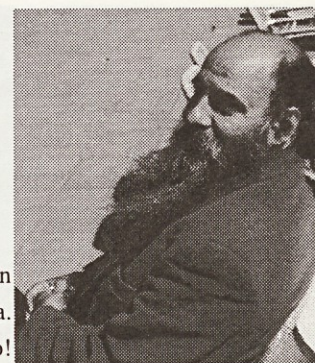
Nisem žalostna, le spominjam se dreves.

Kaj misliš s tem?

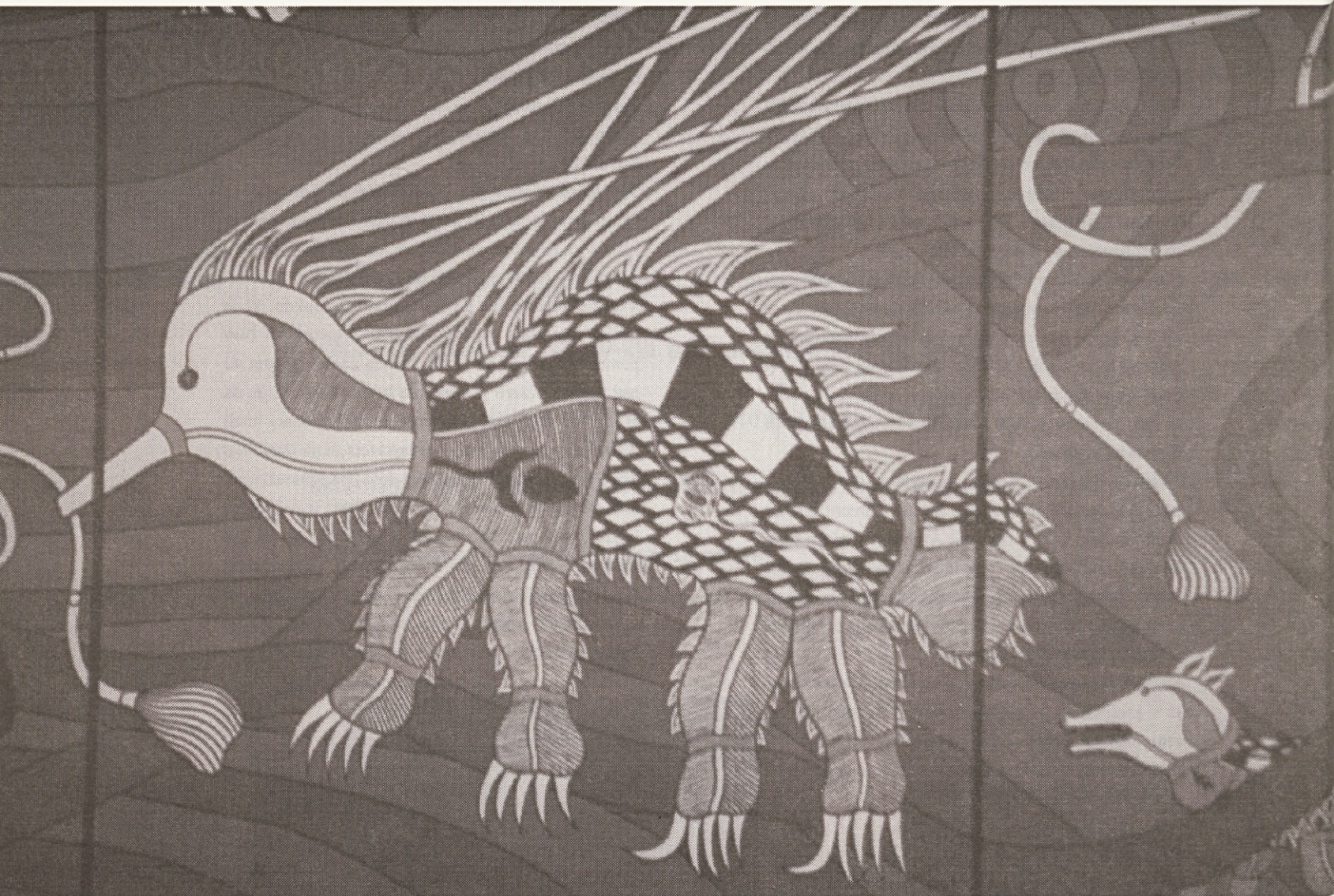
Tam daleč v daljavi pogrešam 20.000 tisoč dreves.

Od tu dalje so naša življenja in naše okolje oropani in krivdo za ta rop nosi sodobna ‘civilizirana’ družba. Aborigini ne morejo razumeti, kako se je to zgodilo! V preteklosti je bil v naši skupnosti vsakdo, ki je prekršil pravilo, deležen takojšnje kazni. Ni bilo pomembno, ali je bil zločin storjen nad človekom ali nad naravo. Kazen je obstajala vedno. Sramota je, da te kazni ni več. Kajti če bi jo poznali, bi še danes imeli 20.000 dreves tam, kamor je pokazala moja mati. In z drevesi, ki so bila nekdaj tam smo bili zmasakrirani tudi mi. Ne bomo povedali, koliko nas je še ostalo. Izgubili smo vse naše prednike in prednike več kot treh generacij. Izgubili smo drevesa, okolje, naša bivališča... Kakovost življenja je zdrsnila na raven, ki je še komajda znosna. Ostali smo brez svoje kulture, brez možnosti, da dihamo čisti zrak in pijemo čisto

BIGGIBILLA,
Graham Joseph Murray v Benetkah,
(foto: Polona Finka Čop)

MINGAH, sveto drevo, simbol stvarnika BAIEME, (skulptura).
(foto: Polona Finka Čop)

vodo. Nekoč je bilo naše okolje bogato, polno je bilo zvokov in vonjav. In še vedno si želimo in sanjamo, da bi našli vsako jutro, ko se zbudimo, enake zvoke. Materina pripoved je segala še dlje v preteklost. Nekega jutra, njen ded se je ravnokar prebudil, so zbrali vse otroke v čredo in jih naložili na voz, ki ga je vlekel konj. Otroke so ukradli in odpeljali tako imenovani misijonarji s pomočjo oblasti. Naše otroke so vzeli brez našega soglasja. V "civilizirani" družbi se tako dejanje imenuje ugrabitev. Otroke, med njimi je bila tudi moja mati, so odpeljali na mesto, kjer naj bi jih "izobrazili". Bili so ljudje materine generacije, pri 25 letih je njihov besedni zaklad obsegal 95.000

besed. Ohranjal se je z ustnim izročilom iz generacije v generacijo. Ti ljudje so živeli v sožitju z naravo, okolja niso zastrupljali in onesnaževali. To velja za vse aborigine tega planeta.

In sedaj, ko opazujem in gledam, ne najdem več harmonije, čistega zraka, čiste vode in ne zdrave pameti med vsemi temi ljudmi, ki sedaj živijo v tem opustošenem okolju. Prepoznavam le razdvojene in izmučene ljudi, tako imenovane "civilizirane" ljudi, ki ne znajo bivati v harmoniji z naravo. In beli ljudje mi nenehno pripovedujejo, da bi bil izobražen, če bi obiskoval univerzo.

ŠE VEDNO PREMIŠLJUJEM O SVOJIH PREDNIKI.

Pesmi mojih prednikov, ponesejo z neprekinjeno tradicijo ustnega izročila mene, moj spomin in moje totemsko pokolenje v čas ledene dobe. Zavedam se, da mi nismo oropali tega planeta, kajti odnosi med nami so bili prijateljski. Poznali smo namreč popolno enakost, nihče ni bil pomembnejši od drugega in vse stvari so bile enake. Če smo želeli premakniti kamen z nekega mesta, je to lahko storil le tisti, ki je dobil privolitev starešin v skupnosti. Po uporabi je bil kamen vrnjen na prvotno mesto. Danes se premikajo gore, da bi potovali iz ene dežele v drugo.

IMEL SEM PRIJATELJA v Oenpelliiju. Umrl je pred mnogo leti. Njegova družina je podedovala totem, ki je bil odgovoren za ohranitev starodavnih slik na skalah. Danes, ko prihajajo ljudje občudovat te slike, ni nikogar več, ki bi skrbel za njihov nadaljni obstoj. Nimamo več skrbnikov narave, nikogar ni, ki bi skrbel za našo dediščino. Mi, staroselci, ohranjamo ravnovesje z naravo z odgovornostjo do podedovane- ga totema. Moj totem se imenuje BIGGIBILLA, v angleškem prevodu mravljiničar.

VELIKO POTUJEM.

Vedno moram biti nekje drugje, da se lahko pogovarjam o svojih ljudeh, o Aboriginih. Dejstvo je, da tisti, ki si želijo pogovora z nami, ne živijo z nami in nimajo niti najmanjšega pojma, kaj pomeni preteklost. Preteklosti ne spoznavajo prek dejanj, ampak prek besed: temu se reče teoretično znanje. Naša zgodovina se je ohranila z ustnim izročilom in v materialni kulturi. Z obredi iniciacij in s praktično izkušnjo, kako živeti v sožitju z naravo.

ZGODBO PRIPOVEDUJEM PRIJATELJICI.

Z menoj se je pogovarjalo že mnogo ljudi. Pripovedoval sem enako zgodbo. Vsakega človeka, ki sem ga srečal, sem imenoval prijatelj. Preteklo je nekaj časa, preden sem odkril, da so njihovi nameni komaj- da prijateljski. Takšno je pač življenje.

MOJE SLIKE zrcalijo pesmi in te slike so okna, tako kot današnja "civilizirana" družba, ki se je odtujila od

narave, zaprla se je sama vase, v svoje zasebne skrivne ječe, pozabila je na naravo in na Zemljo, na soljudi. In ta družba je samo sebe razglasila za edino merodajno.

V deželi mojih prednikov obstaja neizmerno bogastvo pesmi, ki so se ohranile vse do danes. Ne živim v istem okolju, kot moji predniki, popolnoma se zavedam, kaj pomeni mešanje različnih kultur. "Civilizirana" družba želi danes vse to zabeležiti in jaz sem tisti, ki lahko s pesmimi odražam naš "dream time" (čas sanj), kar je angleška interpretacija nekega preteklega časa. Za nas, Aborigine, pa pomeni preteklost, sedanjost, prihodnost živeti v harmoniji z vsemi bitji in stvarmi. Ne poznamo razlike med temi zrazi, a danes se je v naših pesmih ta enakost izgubila.

Nič več ne moremo sodelovati pri ohranjanju sozvočja z vsem. Nič več! Sedaj smo "civilizirani", od nas zahtevajo, naj pozabimo naš "dream time", naše sanje. Akademiki in profesorji želijo, da smo "civilizirani". Za to pozabo se zahvaljujemo cerkvi, za storjeni genocid se zahvaljujemo politikom in belim ljudem. Poklonili so nam to "veselje do življenja v tej čudoviti civilizirani družbi".

ČUDIM SE.

Zanimivo je, da ne posedujem celotnega znanja jezika in izkušenj, ki so zapisani v strukturi moje DNA. Iz pesmi, ki so mi bile dane, prihaja ta čudoviti notranji svet, ki je zasidran globoko v mojih genih. Karl Gustav Jung je v našem stoletju odkril kolektivno zavest, spomin, raziskoval je arhetipe. Aborigini, ki smo živeli v matriarhalni družbi, smo poznali kolektivno zavest od prvega dneva stvarjenja dalje, imeli smo arhetipske simbole. Ti so označevali strukturo DNA, določen je bil način poročanja. Nasilja človeka nad človekom in nasilja nad naravo nismo poznali. Kot umetnik, če to sploh sem, gledam svoje slike in se veselim. Ozrem se na okolje in spreletavajo me drugačne misli. Prepričan sem, da bomo s svojimi pesmi mi nekega dne omikali "civilizirano" družbo.

ABORIGINI smo zbegani, nenehno nas prepričujejo, naj spremenimo način življenja. Res je nenavadno. Naša ženska rodi v manj kot pol ure, z dojenčkom lahko prehodi sto kilometrov in več, opravlja vsakod-

neva opravila in življenje teče dalje brez večjih sprememb. V starejših letih ne poznamo vzdržnosti, ne poznamo prezgodnjih rojstev in naši moški nimajo problemov. Danes, ko pogledam naše moške in ženske, so vsi "civilizirani", eni so pijanci, drugi so neuravnovešeni, tretji so bogati, drugi revni. Izgubili smo enakost, ki smo jo nekoč poznali. V svetu poteka jo razprave o enakopravnosti in o pravicah žensk. Prepričan sem, da morajo moški in ženske v "civilizirani" družbi pred seboj prehoditi še dolgo pot, preden bodo počeli to, kar pridigajo danes. Mi teh problemov nismo poznali nikoli. Slike so v tem trenutku slaba vest "civilizirane" družbe in mi vsi stojimo na zatožni klopi. Mojim ljudem so dobro znani pojmi zavesti, podzavesti, spomina. Le kako nam lahko kdo iz "civilizirane" družbe govori, da nismo omikani. Akademiki mi v pogovorih ponavljajo: vi ste primitivni. Je res tako!? Desetletni deček ali deklica popolnoma obvladata besedni zaklad 30.000 besed, mi, Aborigini, vsak dan uporabljamo približno enako število besed, medtem, ko otrok "civiliziranega" sveta pozna le 2000 besed. Če ima srečo, vam ve povedati vse o brezalkoholnih pijačah, o hitro pripravljeni hrani in ime avtomobila, ki pelje mimo, imen pozameznih dreves in ptic ne poznajo več. Nimajo niti najmanjšega pojma, kam padajo ptičji iztrebki.

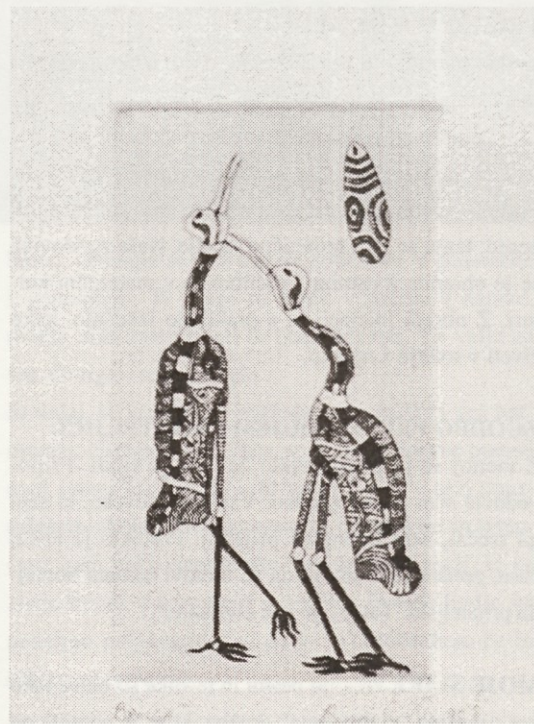
Iz perspektive umetnika je zanimivo predstavljati kulturo Aboriginov. Razmišljajte o mojih besedah in prisluhnite svoji notranjosti, svoji duši, ozrite se na mojo deželo in mi v obraz povejte, da ste resnično omikani.

GLE DAM ta čudoviti medij, televizijo, kjer je svet dosegljiv v trenutku, in medij mi sporoča, da je v Ameriki med posiljenimi ženskami 64% mlajših od 17 let. To je še eden izmed primerov "civilizirane" družbe. Kje so starejši? So v cerkvi, posedajo v državnih institucijah, morda modrujejo v izobraževalnih ustanovah? Kjerkoli pač so, jaz jih ne slišim.

PRIČAKUJEM dolgo življenje, kot moji predniki. Vsi mi bi radi živeli dolgo življenje kakaduja. Pesmi in zgodbe nam pripovedujejo o dolgotrajnosti življenja in te krasne ptice živijo več kot sto let. Vsaj živele so. Ne vem, kako je z njimi danes. Statistični podatki bi nas presenetili. Mislim, da ima kakadu celo težave z leten-

jem. Nad njim letijo mnogo večje ptice, ki se imenujejo letala. Okoli in okoli, na zemljo, na gozdove razpršujejo različne snovi, za boljšo rast rastlin... Nenavadno, vzdolž rek ne moremo več piti vode, izginile so ribe. Še vedno so tu ribe, a imajo sedaj oko na repu in rep na glavi. Niso podobne ribam na mojih slikah, in ko slikam, moram slikati po spominu, saj nam spomin pokaže obliko, vzorec in arhetip, povezan s simboli plemena. Nisem več prepričan, kaj sem? Sem morda umetnik, ki živi v preteklosti? Vem, da živim danes. Smešno pa je, da ne prepoznam več ribe, ko jo pogledam. Velike ptice, ki letijo nad kakaduji, so res čudne. Ščijejo po celem nebu, vsi pogledujejo navzgor in rečejo: "Oh, spet dežuje." Problem je v tem, da vse te žuželke in ptiči ne morejo več prepevati svojih pesmi, saj ko dežuje na njih, umirajo kot moji predniki.

OZRLI smo se okoli, pokazal se je oblak dima in eden izmed nas se je nenadoma zgrudil. Tudi mi smo uporabljali dimne signale. Pošiljali smo na tisoče in tisoče sporočil o ritualih, o pomembnih časih, o trgovskih poteh. To so bili za nas pomembni časi. Nekega dne so videli le še oblake dima na koncu teh ognjenih

BROLGA,
žerjav, skrbnik ritualov,
(bakrorez)

palic in nič več nismo mogli govoriti o svojih prednikih. Kakšno presenečenje je bilo, ko nismo mogli prebrati teh dimnih signalov. Nismo vedeli, kaj bi počeli z ognjenimi palicami (puške), zrna smodnika so bila podobno semenom, iz katerih so naše ženske mesile kruh. Pomislili so: "To je smešen način priprave kruha." Semena so zmešali z vodo, vendar zmes ni bila užitna.

In naši otroci so odrasčali. V divjinah so še videli črede živali, jate ptic, ogromno dreves. Če so bili lačni, so splezali na drevo, utrgali sadež in ga zaužili. Bili so siti.

MOJE SLIKE me z veseljem spominjajo na preteklost in na prednike. Hkrati ob tej radosti delim z ljudmi in z okoljem tudi žalost, bolečino in trpljenje. Kaj pomeni trpeti bolečino? Vprašaj Aborigina in povedal ti bo, koliko lahko pretrpi človeško bitje. A kdo bo vprašal Aborigina? Antropolog?

Zasužnjili so nas, ustvarili nov jezik, jezik "civilizacije". Dali so nam priložnost, da se pridružimo "civiliziranemu" svetu. Pridružili smo se, a izgubili smo svojo zemljo. Kaj bomo napravili?

Poznam odgovor zase. Še naprej bom slikal te čudovite zgodbe. V deželi, kjer so živeli moji predniki in o kateri so mi pripovedovali, ne morem več živeti. Ko jo poimenujem moja dežela, ta dežela v resnici ni moja. Vendar moj totem, podedoval sem ga od matere, in moje pesmi, ki mi jih je podaril stric, pripadajo 12.000 kvadratnih kilometrov velikemu ozemlju. Nekoč je tu udobno živelo 150.000 ljudi. Ta dežela je sedaj v mojih slikah.

MOJA MATI živi danes na enem izmed tistih mest, kjer skrbijo za starejše ljudi, medtem ko jaz potujem in slikam. Kakšna krasna družba smo, kjer morajo tujci skrbeti za sorodnike. Predniki so skrbeli za svoje, temu smo rekli razširjena družina. Zahod je ta pojem razširil celo na druge jezikovne skupine in dežele. Čudovito! Sorodstvene vezi očitno niso več pomembne. Kakšna čudovita družba!

PRAVIJO NAM, DA SMO NOMADI.

To trditev postavljajo ljudje, ki danes živijo v Avstraliji. Trdijo: "Jaz sem pravi Avstralec, saj živim

tu že tri generacije." Ne vem natanko, kaj pomeni pojem nomad, vprašati bi morali Aborigina. Za sebe vem, da sem nomad, saj se pogovarjava v Benetkah. Čeprav se me ne tiče, vem, kako je zgrajeno to mesto, in če bi ostal v njem dolgo časa, bi se pogreznil v onesnaženo morje vse do ušes. Sedaj počnem tisto, kar počne vsak. "Civiliziran" sem, saj sem odrasel v mestu z imenom Brisbane. Nenavadno je, ko razmišljam o sebi kot o "civiliziranem" človeku.

PREŽIVETI, DANES?

Nobene podobnosti ne najdem več z izkušnjami mojih prednikov, kajti preživeti v današnjem svetu je težko. Za ta svet sem le statistični podatek. Kot umetnik in človek, v teh kratkih letih bivanja na zemlji v tem življenju, popolnoma razumem, kako težko se je prebuditi vsako jutro in začeti nov dan. Sprašujem se, od kod bo prišlo moje naslednje kosilo? Iz restavracije ali iz samopostrežne trgovine? Hvala bogu, da znam angleško. Pogledam črtno kodo na vsakem izdelku, posamezne številke 4, 5, 6... mi govorijo o identifikaciji proizvoda in tudi o umetnem barvilu. Ne vem sicer, katera številka natanko, a to hrano mi priporočajo. Bojda je zdrava, v to ne dvomim, lasje mi izpadajo, zobje se mi majejo. Nekoč sem imel bolečine v hrbtenici, zdravnik mi je predpisal tablete. Posledice zdravljenja so bile želodčne težave. Tega obiska pri zdravniku ne bom pozabil nikoli, tako kot ne pozabiš prijateljev in preteklosti. Pozoren moram biti na svojo prehrano. Le kdo mi danes zna povedati, kje je kaj zraslo, kdo je posadil in kako je dozorelo ter kakšno škodo sta utrpela narava in človek?

KRI se pretaka po mojem telesu, poslušam zvoke v svoji notranjosti, ki zvenijo enako kot pri mojih prednikih. Te zvoke so nekoč ustvarjali z instrumenti, v tisočih besedah in zvokih so oznanjali skrb za ta enkratni planet. In to slikam. Lahko bi slikal dopadljive slike, lahko bi slikal vse, kar bi želel, če bi obiskoval šole, vendar nisem. Poslušam svoje prednike, vam pa svetujem, da prisluhnete Zemlji.